

MAGYAR—SZOVJET EGYÜTTMŰKÖDÉS A FATERMÉSTANI KUTATÁSOK TERÜLETÉN

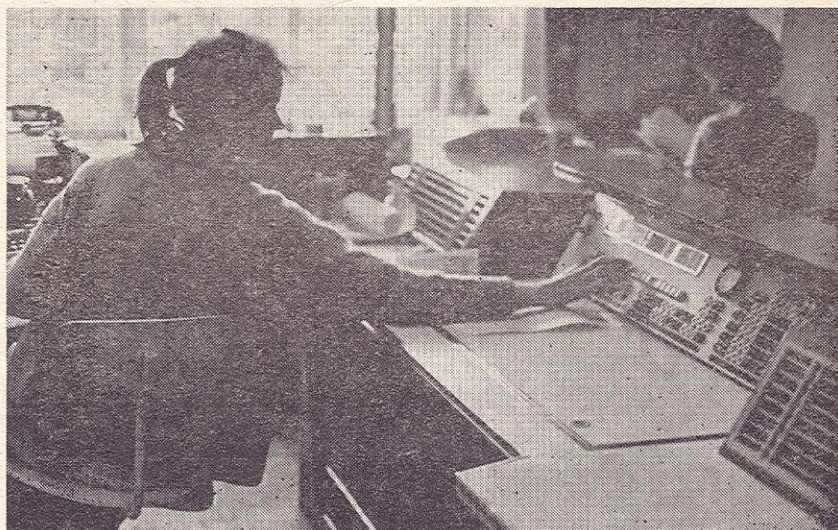
A szovjet és a magyar faterméstani kutatásnak egyaránt gazdag hagyományai és nemzetközileg elismert jelentős eredményei vannak. Ezekre a felszabadulás után *Fekete Zoltán* mutatott rá, többek között az „Erdőbecslés tan” című könyvében. Több szovjet faterméstani eredményt vett át a magyar erdőnevelés, amikor megalkották az „OEF Erdőnevelési Utasítást”. Ebben a témakörben a szélesebb körű együttműködést V. Sz. *Csujenkov* 1968. évi magyarországi látogatása alapozta meg. A Puskinói Össz-szövetségi Erdészeti Kutatóintézet erdőbecslési és -rendezési osztályának vezetőjeként, a kutatás metodikáját és a matematikai statisztika alkalmazását illetően nyújtott akkor értékes segítséget.

Magyarországon valamennyi fő állományalkotó fafajunk faterméseinek kutatására vonatkozóan, országosan átfogó terv 1961-ben készült. Ekkor hirdettük meg a hosszú lejáratú erdőnevelési és faterméstani kísérleti területek létesítésének programját.

A közel két évtized elmúltával örömmel nyugtázhatjuk, hogy a tervezettnél is jóval nagyobb programot valósítottunk meg. Ennek eredményeként születtek többek között az új, országos fatermési táblák és az erdőnevelési modelltáblázatok. Mindezeket alkalmazza a hazai erdőrendezés és számon tartja a nemzetközi faterméstani kutatás, egyrészt a KGST, másrészt a IUFRO keretein belül. A szovjet—magyar faterméstani együttműködésnek is ezek alkotják a tartalmi lényegét.

A folyó 5 éves terv a kétoldali együttműködés eddigi legeredményesebb szakaszának tekinthető. Ez egyrészt a hosszú lejáratú kísérletek eredmény-sorainak, másrészt annak köszönhető, hogy kialakultak mindkét oldalról az együttműködés állandó munkacsoportjai. Ezekben ugyanazok a kutatók tartották egymással a kapcsolatokat és hozták létre a nemzetközi „team-kutatást”. Jelentős részt vállalt ebben V. V. *Zagrejev*, a faterméstani kutatás kiváló művelője. Ő a szovjet munkacsoport állandó vezetője, aki évente látogatott Magyarországra és szervezi a magyar munkacsoport szovjetunióbeli tanulmányútjait. Így vált lehetővé, hogy a legeredményesebb 5 esztendőről adhatunk majd számot az 1980. évi értékelés alkalmával. Ennek nyomán érdemes néhány kérdést kiemelni és a 30 éves magyar—szovjet műszaki-tudományos együttműködés keretében megemlékezni arról, hogy mit nyújtott a kétoldali kapcsolat mindkét fél faterméstani kutatása számára.

A szovjet faterméstani kutatás eredményeit elsősorban az erdőrendezés fémjelzi és hasznosítja. Ez főleg a fatermési táblák alkalmazása útján valósul meg. Eddig a normál állományokra készített fatermési táblákat használták. Egyre szélesebb körben foglalkoznak azonban az optimális állományok fatermési tábláinak létrehozásával. Az együttműködés során ismertették a normál állományok növekedésmenetének hasonlóságára vonatkozó táblázataikat. Ezeket 400 fatermési tábla vizsgálatának eredményeként szerkesztették. A tipizálásnak köszönhető, hogy sikerült egységes rendszert létrehozni, amely többek között a magyar fatermési táblák közös alapon való értékelését és összehasonlítását is lehetővé tette. Ide kapcsolódnak a fatermőképességi szint meghatározását célzó kutatások. Kidolgozott eljárás erre vonatkozóan még nincsen.

Gépen számítják a fatermést a szovjet kutatóintézetekben

Egyre nagyobb szerepe van ebben a munkában a talajtipológiához kapcsolódó osztályozásnak. Standard magassági növekedésmenet-táblázatokat állítottak össze, melynek során figyelembe vették azt, hogy a magassági növekedés nemcsak a fatermési osztálytól, hanem a növekedési típustól is függ. A növekedéshez kapcsolódva határozták meg a „népgazdasági vágásérettségi kort”. Ez tulajdonképpen műszaki vágásérettséget jelent. Azt a kort értik alatta, amikor a faállomány a célválaszték optimális méreteit eléri és ugyanakkor a fa kitermelése és feldolgozása a legkisebb ráfordítással megoldható. A természetes vágásérettségnek pedig azt nevezik, amikor a faállomány élőfakészlete a legnagyobb és a növedéke közel a nullával egyenlő. Mindezen problémákon túl foglalkoztunk az együttműködés során az erdőrendezéshez tartozó erdőleltározás fejlesztésével, az erdőalap felmérésével és az elektronikus számítógépek alkalmazásával. E rövid ismertetés nem teszi lehetővé az összes résztéma felsorolását.

A magyar faterméstani kutatás eredményei közül átadtuk az új hazai fatermési táblákat és az erdőnevelési modell-táblázatokat. Megtárgyaltuk és bemutatuk az erdőrendezés hazai módszereit. Meghatároztuk faállományaink növekedési típusát, hogy az egységes rendszerben is vizsgálhatók legyenek. Részletesen megvitattuk a magyar kísérletek metodikáját és a fejlesztési elképzeléseinket. A fatermési és faállomány-szerkezeti kutatásainkban a hagyományosnál nagyobb szerepet szánunk a faállományok törzsszámlájának és ehhez kapcsoljuk a faállomány-szerkezet többi tényezőjét (körlepösszeg, átmérő, magasság, alakszám stb.). A viszonylag kis magyarországi erdőrészetek és az intenzív faállomány-elemzési módszereink a Szovjetunió köztársaságai közül a balti köztársaságokéhoz hasonlíthatnak a legjobban. Ezért is vesz részt a közös munkában a Lett SZSZK képviselőjeként *Matuzanis, J.*, a rigai erdészeti kutatóintézet osztályvezetője.

A felsoroltak az együttműködésről csupán szemelvényyszerű ismereteket nyúj-

tanak. Ez alkalommal és e helyen nem is lehet más a cél. Minden bizonnyal elég annak igazolására, hogy a következő 5 éves együttműködéshez jó alappal rendelkezünk.

Vannak a kétoldalú együttműködésnek olyan tényezői is, amelyeket közvetlen kutatási eredményekben mérni nem lehet. Ezekhez a tanulmányutak sokrétű tapasztalatain túl, az erdész—emberi kapcsolatokat sorolom. Alkalmunk volt látni a szovjet kutatókollégák munkamódszereit, célratorően fegyelmezett tevékenységét. Elsősorban szűkebb szakterületükön törekszenek elmélyült ismeretekre. Nem tartják elérhetőnek, hogy az erdészkutató a sokak által megálmodott „komplex polihisztor” legyen szakmájában. Tapasztalhattuk azt a szakmaszeretetet, amely nélkül ezt a munkát jól végezni nem lehet. Végül nem lehet említés nélkül hagyni azt a barátságot sem, amely a közös feladatok megoldása során alakult ki és teremt előfeltételt az eljövendők megoldásához.

MÁTYÁS CSABA:

A SZOVJETUNIO GÉNKÉSZLETÉNEK HASZNOSÍTÁSA HAZÁNK ERDŐGAZDÁLKODÁSÁBAN

Az erdészeti növénynevelés témakörében Magyarország és a Szovjetunió között 1976-ban jött létre szervezett együttműködés. Ezt megelőzőleg csak alkalmi szaporítóanyag- és információcsere történt. Az 1976-ban megkötött, ötéves egyezmény egyelőre fenyőnevelésre korlátozódik. Az együttműködés keretében lehetőség nyílt arra, hogy jelentős mennyiségű fenyőmagot és oltógallyakat hozzunk be hazai termesztési kísérletek létesítéséhez, mindhárom fontosabb fenyőfajból (erdei-, fekete- és lucfenyő). A szovjet származások hazai kipróbálását igen fontosnak tartjuk, mivel az utóbbi évtizedek nevelési kutatásai derítették fényt arra, hogy a hazai növényanyag nevelése mellett jelentős eredményeket várhatunk Kelet-Európa génekészletének hasznosításától is. Több faj esetében a szovjet származások túlszárnyalják az őshonos, legjobb hazai állományok utódait.

Ennek oka alapvetően két körülményre vezethető vissza. Egyrészt a kis területű, viszonylag sűrűn lakott területekbe ékelt erdőfoltjaink hosszú évszázadok óta emberi behatás alatt állnak és mind fajajösszetétel, mind genetikai érték szempontjából leromlottak, elszegényedtek. Több faj esetében ezenkívül közrejátszhatott az elmúlt évezredek klímaváltozásait követő szukceszzió. Közismert, hogy Közép-Európában a fajajok vándorlását, génekészletük kicserélődését a K—Ny irányú hegyvonulatok erősen akadályozták. Ilyen földrajzi akadályokat a kelet-európai síkon nem találunk. Így számos jó tulajdonság (szárazságtűrés, jó növekedés, egyenestörzsűség stb.) fennmaradására nagyobb volt az esély, mint Közép-Európában. Könnyen elképzelhető, hogy ez eredményezte a Szovjetunió európai részén található erdőállományok szemmel láthatóan jó genetikai adottságait.

A hazai alkalmakkal szempontjából ezek az erdőterületek igen értékes öröklött tulajdonságokkal rendelkeznek mind a növekedés intenzitása, mind a törzs- és koronaalak tekintetében. Különös érdeklődésre tarthatnak számot az